

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/167708,90-rocznica-uchwalenia-tzw-kodeksu-Makarewicza-uwane-go-za-najlepszy-europejski.html>
26.04.2024, 19:40

90. rocznica uchwalenia tzw. kodeksu Makarewicza, uważanego za najlepszy europejski kodeks karny

Data publikacji 08.07.2022

Kodeks karny, wprowadzony do porządku prawnego II Rzeczypospolitej Rozporządzeniem Prezydenta RP Ignacego Mościckiego z 11 lipca 1932 r., obowiązywał do 1969 r. Był uznawany za najlepszy europejski kodeks karny i nawet zmiany ustrojowe w Polsce po II wojnie światowej nie spowodowały jego uchylecia. Władze komunistyczne dopiero w 1969 r. uchwaliły nowe przepisy karne, stosując jednak rozwiązania prawne i warstwę techniczno-legislacyjną kodeksu z 1932 r.

Projekt kodeksu został opracowany przez członków Komisji Kodyfikacyjnej, powołanej w 1919 r. do opracowania przepisów ujednociających prawo na potrzeby nowo powstałego państwa polskiego. **Projekt części ogólnej kodeksu został opublikowany już w 1922 r., prace nad częścią szczegółową trwały prawie 10 lat.** Potoczna nazwa kodeksu - kodeks Makarewicza - pochodzi od nazwiska jednego z głównych autorów aktu prawnego, członka Komisji Kodyfikacyjnej Juliusza Makarewicza, profesora prawa karnego Uniwersytetu Lwowskiego, w latach 1925-1935 senatora RP.

Kodeks wszedł w życie 1-go września 1932 r. i obowiązywał do czasu uchwalenia całkiem nowej ujednocionej ustawy karnej z dnia 19-go kwietnia 1969 r.

1-171904

Twórcy kodeksu z 1932 r. w 295 artykułach zawarli przepisy regulujące podstawowe

pojęcia, instytucje i zasady prawa karnego (część ogólna) oraz katalog przestępstw i kar (część szczegółowa). Spisali kodeks językiem zwięzłym i przejrzystym.

Po zakończeniu działań wojennych polski system wymiaru sprawiedliwości działał zgodnie z przepisami kodeksu karnego z 1932 r. i kodeksu postępowania karnego z 1928 r. **Do 1969 r. obowiązywały przepisy części ogólnej kodeksu karnego z 1932 r.**, które regulowały podstawowe zasady odpowiedzialności karnej oraz podstawowe aspekty życia jednostek, takie jak ochrona mienia, zdrowia czy życia.

Stabilizacji nowej, ludowej, władzy służyć miały zmiany w przepisach, wprowadzane na mocy dekretów i ustaw szczegółowych. Taką władzę legislacyjną dała komunistom ustawa Krajowej Rady Narodowej z dnia 15 sierpnia 1944 r. o tymczasowym trybie wydawania dekretów z mocą ustawy. Pierwszym wydanym na podstawie tej ustawy aktem prawa karnego był dekret z 31 sierpnia 1944 r. o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz zdrajców Narodu Polskiego, nazywany potocznie „sierpniówką”. **Właściwe do orzekanie w sprawach podlegających regulacjom dekretu sierpniowego były specjalne sądy karne, które miały stosować przepisy części ogólnej obowiązującego wówczas kodeksu karnego z 1932 r.**

Regulacje zawarte w dekrecie sierpniowym miały charakter bardzo ogólnych sformułowań. Był to zabieg celowy komunistów, którzy chcieli przepisami tego dekretu objąć jak największą liczbę osób. Niedookreślenia, takie, jak: „*kto działając na rękę okupantowi...*” pozwalały na wytaczanie procesów karnych nie tylko zbrodniarzom niemieckim, ale także Polakom, którzy sprzeciwiali się władzy komunistycznej.

Polecamy Państwu publikacje Instytutu Pamięci Narodowej poświęcone prawu i sądownictwu w PRL:

Diana Maksimiuk, *Rok 1956 w Polsce. Sądy, prokuratury, prawo karne, Białystok 2016*

Autorka analizuje projektowane i dokonane zmiany w obszarze prawa karnego oraz prawa regulującego ustrój sądów i prokuratur, a także kwestie ściśle związane z prawem karnym i działalnością wspomnianych organów, które przyniósł ze sobą rok 1956. Wykazuje, jak mocno wymiar sprawiedliwości i system karny PRL uwarunkowane były polityką.

Piotr Kładoczny, *Prawo jako narzędzie represji w Polsce Ludowej (1944-1956) - prawna analiza kategorii przestępstw przeciwko państwu, Warszawa 2004*

Autor omawia występującą w prawodawstwie Polski Ludowej kategorię przestępstw przeciwko państwu. Poprzez zbadanie aktów prawnych stara się zdefiniować, jakie czyny kwalifikowano jako godzące w państwo, podkreślając równocześnie silną zależność systemu polskiego od prawodawstwa radzieckiego.

Przemysław Piątek, *Przestępcze wymuszenie zeznań w postępowaniach przygotowawczych prowadzonych przez organy bezpieczeństwa publicznego w latach 1944-1956. Studium kryminologiczno-prawne, Katowice-Warszawa 2018*

Publikacja zawiera rozważania z zakresu kryminologii i prawa karnego, obejmujące analizę sformułowanego problemu badawczego, jakim jest zjawisko tzw. przestępczości śledczej wśród funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa publicznego, do którego dochodziło w latach 1945-1956

Zbiór artykułów "*Przestępstwa sędziów i prokuratorów w Polsce 1944-1956*" wydał w 2000 r. pion śledczy IPN, jako pokłosie konferencji naukowej (wznowienie w 2001 r.)

Autorzy prac zawartych w książce przedstawiają:

- recepcję radzieckich instytucji prawnych okresu stalinowskiego i przystosowanie ustroju sądownictwa do potrzeb państwa totalitarnego w Polsce;
- sądową i quasi-sądową praktykę stosowania represji politycznych wobec członków organizacji niepodległościowych, duchowieństwa, chłopów, funkcjonariuszy więziennych i innych grup społecznych (na przykładzie wybranej jednostki terytorialnej);
- struktury, personel i działanie rejonowych prokuratur wojskowych oraz delegatur Komisji Specjalnej do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym;
- obszary współpracy aparatu bezpieczeństwa publicznego i wymiaru sprawiedliwości.